

ULUSAL TEKNOLOJİ GELİŞTİRİLMESİNİ DESTEKLEMEK

Aytekin Ziylan
E. Mu. Tuğgeneral

Cumhuriyet Bilim Teknoloji, 07 Mart 2008

Ülkemizde halen Ar-Ge'ye GSMH'nın %06'sı kadar bir kaynak, ortalama %65'i kamu %35'i özel sektörce olmak üzere ayrılmakta olup, bu oran birçok ülkede %2 ve üzerindedir.

Son yıllarda sürdürülebilir rekabet için Ar-Ge ve inovasyonun önemi gerek devlet gerekse özel sektör tarafından kabul edilerek IX'uncu 5 Yıllık Kalkınma Planında Ar-Ge desteğinin %2 düzeyine çıkarılması ve özel sektör payının da %60'lara yükseltilmesi hedef olarak benimsenmiştir.

Bu hedef gerçekten de çok güzeldir ama, uygulamada optimum başarı sağlanabilmesi için, halen yapılması mümkün olduğu halde yapılmayan bazı şeylerin de hemen bugünden başlayarak yapılması gereklidir.

Örneğin, kamu alımları ülkemizin bilim, teknoloji ve sanayileşme yeteneğini yükseltme amacı doğrultusunda yapılmalıdır. Bunun tam olarak yapıldığı söylenemez. Hatta Bilim Teknoloji Yüksek Kurulu'nun (BTYK) 25 Ağustos 1997 günlü toplantısında, ülkemizde kamu alımlarının ulusal bilim, teknoloji ve sanayileşme yeteneğini geliştirme amacıyla yapılmadığı, alınan 14 sayılı kararın gerekçesinde belirtilmiştir. (1)

4734 sayılı Kamu İhale Kanununun amacı sadece "kamu maliyesinin korunmasıdır." Oysa ulusal sanayinin ve özellikle ulusal teknoloji geliştirilmesinin desteklenmesi de, diğer ülkelerde olduğu gibi, kanunun amaçları arasında olmalıdır.

Savunma sistem alımları uluslararası serbest ticaret antlaşmalarında yer almadığı halde, ülkemizde bu ihalelere bile yabancı teknoloji kullanan "yabancı ortaklı şirketler" milli (ulusal) şirketlerle eşit koşullarda katılabilmektedir. Bu eşitlik hiçbir sanayileşmiş ve sanayileşmek isteyen ülkede yoktur.

Savunma Sanayi Müsteşarlığının (SSM) kuruluş yasası olan 1985 tarihli 3238 sayılı yasa, devletin "yabancı teknoloji ve yabancı sermaye ile kurulacak savunma sanayi şirketlerini destekleyeceğini" açıklıkla belirtmektedir. Bu büyük bir hatadır; bu nedenle yasa, SSM'nin ortalama 20 yıllık deneyimi sonucu hazırladığı "Müsteşarlık Stratejik Planı"nda belirtilen vizyon, amaç ve hedefler doğrultusunda düzeltilmelidir.

Bu planda öngörülen ulusal teknolojinin geliştirilmesi hedefine ulaşmak için 98/11173 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yayımlanan, "Türk Savunma Sanayi Politika ve Stratejisi Esasları" (TSSPSE) uygulanmalıdır.

TSSPSE savunma alımlarını, "milli olması gerekenler", "kritik olanlar" ve "diğerleri" diye üçe ayırıp her bölümü ayrı ayrı tedarik yöntemine bağlamakta; örneğin, milli olması gereken sistem/teknolojilerin milli firmalardan tedarikini emrederek, milli (ulusal) teknolojinin gelişmesine doğrudan katkı sağlayabilme olanağını bize vermektedir. Bu çok önemlidir. Doküman "cektir", "caktır" demek yerine, teknoloji geliştirilmesini tedarik sürecinin bir parçası yapmaktadır. Ama maalesef, TSSPSE uygulanmamaktadır. Sebebi de MSB'nin her yıl yayımlaması gereken "milli" ve "kritik" sistem/teknoloji listelerini yayımlamamasıdır. Oysa her ülke bunu yayımlamaktadır. Eğer ülkede Ar-Ge'ye ayrılan kaynakların optimum verimle

kullanılması isteniyorsa; bu liste mutlaka yayımlanmalıdır. Yayımlanmış olsa her tedarik işleminde ulusal teknoloji geliştirilmesi desteklenmiş olacaktır.

Bürokrasimize serbest rekabet kuralının bir dogma olmadığı, akıllıca kullanılması gerektiği konusunda eğitim verilmelidir. MSB'nin Savunma Sanayi ve Teknoloji Eğitim Merkezi Komutanlığı (SATEM) ve değişik kurslarda başlattığı eğitim çok yerinde olup tüm kamu sektörü tedarik personeline uygulanacak şekilde yaygınlaştırılmalıdır.

Buna gerek vardır; çünkü, Türk bürokrasisi bir önceki 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu'nda ulusal şirketlere, dolayısıyla da ulusal teknoloji geliştirilmesine avantaj sağlayan tek maddeyi, 28/4 maddesini uygulamamıştır. Bu madde şöyledir; “uygun bedelin tespitinde **milli** firmalara Bakanlar Kurulu'na belirlenen oranda bir avantaj sağlanır.”

Ve bu madde yürürlükteki 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu'na konulmamıştır. Oysa, DPT Kamu İhaleleri Alt Komisyonu bu maddenin AB ile imzaladığımız Gümrük Birliği Antlaşması'na da aykırı olmadığını ve AB'ye tam üye olununcaya kadar uygulanabileceğini belirtmişti.(2)

Eğitim konusu olması gereken bir diğer nokta da, kamu alımlarında ve hatta savunma sistem alımlarında “milli” veya “ulusal” kelimelerinin kullanılması ile ilgilidir. Bürokrasinin bazı kesimlerinde hâkim olan “Türkiye’de Türk yasalarına göre kurulmuş her şirket Türk şirkettir, şirketleri milli, yabancı ortaklı ve yabancı diye ayıramazsınız” görüşü ve buna göre yapılan uygulamalar yanlıştır. Savunma sektörü tüm dünyada özeldir, bu görüş savunma alımlarının özel olduğunu göz ardı etmektedir.

Eğer bizim **amacımız “ulusal teknoloji yeteneğimizi” geliştirmekse** milli (veya ulusal) kelimesini, her ülkenin yaptığı kadar, kullanmamız gerekir. Bakın ABD'nin Tedarik Vizyonu şöyle: “Savaş gücümüzün ihtiyaçlarını karşılayan en uygun değerdeki mal ve hizmetleri, küresel ölçekte rekabet edebilen bir “**Ulusal**” sanayi üssünden sağlayan dünyanın en yetenekli, en verimli ve en uyumlu alıcısı olarak tanınmak.”(3)

Kamu alımlarını ulusal teknoloji yeteneklerini geliştirmek için kullanan bazı ülkelerden örnekler:

- AB ülkeleri kamu ihale yasalarında, ulusal teknolojilerinin gelişmesi için, ulusal firmalarını kayırmaktadır (2). Ayrıca, bu ülkelerde halk da kişisel tedariklerinde ulusal ürün tercih edici bir kültüre sahiptir.
- Japonya’da Devlet kamu ihale yasalarına Japon standardında mal alınmasını şart koşarak yabancıları caydırıp, ulusal sanayiini desteklerken, Japon halkının da aynı yönde davrandığı görülmüştür (4).
- Almanya’da kamu alımları, yabancı firmaları girişimlerinden vazgeçirecek kadar karmaşık usullerle yapılmaktadır (5).
- Almanya’da savunma sistem ihalelerine ilke olarak her firma katılabildiği halde ihalelerin %15’i açık ihaleyle yapılır ve savunma tedarik sözleşmelerinin dörtte üçü milli firmalarla imzalanır (6).
- İngiltere’de savunma sistem alımlarında 80+10+10 formülü uygulanır. Yani alımların %80’i İngiliz firmalarından, %10’u AB ülkelerinden, %10’u ABD’den yapılır (7-8-9).
- 1998-2003 yılları arasında ABD savunma bakanlığınca yapılan ihalelerin sadece %40’ı açık ihale ile yapılmış; diğer ihaleler bakanlıkça seçilen firmalara açık ihale yapılmadan verilmiştir (10).

Bizde maalesef savunma sistem alımları için hazırlanmış olan TSSPSE’de bile “milli” kelimesinin kullanılması engellenebilmiştir. TSSPSE’nin TOBB kanalıyla görüş için sanayicilere gönderilen taslak dokümandaki bütün “milli şirket” deyimleri, sonradan “yerli”, “Türk”, “yurtiçi” kelimeleri ile değiştirilmiştir. Yani, Türkiye’de Türk yasalarına göre kurulan her şirket Türk şirketi sayılmıştır.

İsrail uyguladığı politikayla savunma sanayini ülkesinin toplumsal refah düzeyinin yükseltilmesi yönünde bir kaldıraç gibi kullanmaktadır ve çok başarılıdır. Hemen bütün savunma sistemlerini yapabilen İsrail ABD’nin engellemesiyle uçak üretiminden vazgeçmiş, onun yerine başkalarından satın alamayacağı “ileri teknoloji alt sistemler” geliştirme kararı almış, insana ve ileri teknoloji geliştirmeye yatırım yapmıştır. Bu suretle İsrail dünya çapında bir ileri teknoloji üssü haline gelmiş ve geliştirdiği ileri teknoloji sistem ve alt sistemleri, önce kendi ordusunda kullanma politikasını da uygulayarak (“seal of approval” kuralı), kolaylıkla pazarlama şansını yakalamıştır. İsrail uçak sanayiinde gövde ve motor yapmamakta, ürettiği ileri teknoloji aviyonik alt sistemleri çoğunlukla ihraç edebilmektedir. İsrail’de ulusal ve yabancı ortaklı şirketler vardır ancak, ulusal olması gereken teknolojiler ulusal şirketlerde geliştirilmekte ve hükümet Ar-Ge desteğini doğrudan üretici şirkete yapmaktadır. Savunma sistemleri için geliştirilen teknolojiler sivil amaçlı da kullanıldığından İsrail ekonomik olarak kalkınmıştır.

Sonuç olarak, Kamu Tedarik Kanunu’muz ve Türk Savunma Sanayi Politikası ve Stratejisi Esasları, ulusal teknoloji geliştirilmesini desteklememekte ve bürokrasimizin bazı kesimlerinde etkin olan, Türkiye’de Türk yasalarına uygun olarak kurulan her şirketi Türk sayıp milli şirketlere ayrıcalık tanımayan görüş, ulusal teknolojinin geliştirilmesine engel olmaktadır. Amacımız ülke teknolojisini geliştirmekse ulusal/milli demek zorundayız. Bunu demenin şovenizm olmayacağı, sanayileşmiş ve sanayileşmeye çalışan her ülkenin yaptığı gibi, bir eğitim, öğrenim konusu olmalıdır.

Ulusal savunma sanayimizi desteklemeli, ileri teknoloji savunma sistemleri/alt sistemleri üretmek için ihracat olanaklarını kullanmalı, bunun için de ulusal ürünlerimizi önce kendi Silahlı Kuvvetlerimizde kullanmalıyız. Bunun aksi ihracat şansının yok olmasıdır.

Ar-Ge’ye ne kadar kaynak ayırırsak ayıralım, mühendislik gücü ne kadar üstün olursa olsun, ulusal teknolojinin geliştirilmesini desteklemeyen bir bürokratik görüş ve tedarik politikasıyla ulusal teknoloji yeteneğinin yükseltilmesi ve sanayinin geliştirilmesi arzulanan ölçüde olamaz.

Kaynakça:

1. TÜBİTAK, **Türkiye’nin Bilim ve Teknoloji Politikası**, BTP 97/04, Sayfa 75, Ağustos 1997.
2. DPT, **Türk-AT Mevzuat Uyumlu Sürekli Özel İhtisas Komisyonu Kamu İhaleleri Alt Komisyonu Raporu**, Ağustos 1994.
3. **Understanding Acquisition Reform**, 13 June 2000, Burdeshaw Associates Ltd.
4. J. L. DONALD, **Japanese Standarts: A Barrier to Trade?**, Elsevier Science Publishers B.V. (North-Holland), 1987, s.29-46.
5. **Germany Country Marketing Plan**, FY’94-CMP9309.
6. European Parliament, **The EC Armaments Industries at a Time of Change**, Political Series 4-1993.

7. Roger FREEMAN, Minister of State for Defence Procurement, “.....”, **International Defense & Technology**, November 1994, p.20-22
8. Sir Robert WALMSLEY, Chief of Defense Procurement, UK Ministry of Defense, “*Simply To Secure The Best Value For Money*”, **Military Technology**, MILTECH 6/97, p.21-24
9. Dr. Malcolm McINTOSH, Chief of Defense Procurement, “*European Defence Cooperation*”, **Military Technology**, MILTECH 6/94, p.30, 33
10. The Center for Public Integrity, “*Outsourcing the Pentagon*”, <http://www.public-i.org/Content.aspx?src=search&context=article&id=397> (13th March, 2008).